

4. Транскордонна інтеграція країн, що межують між собою.

Транскордонна інтеграція є елементом інтеграції країн, що межують між собою. Дане співробітництво формує особливу ознаку, яка охоплює національні спільноти, які безпосередньо взаємодіють між собою. Території у транскордонній інтеграції поєднують близькість та схожі проблеми регіону, а розділяє адміністративно державний кордон.

У країнах Центральної і Східної Європи транскордонне співробітництво було обмеженим, неефективним, вдаваним, продиктованим зверху в рамках колишнього угруповання РЕВ та Варшавського Договору. На сьогоднішній день кордони в цій частині континенту стають щораз менш щільними [2]. На усіх кордонах країн Центральної та Східної Європи інтенсивно розвиваються різні форми транскордонного співробітництва в залежності від місцевих потреб [4].

Це співробітництво виступає у формі різних просторових зв'язків:

1. Співробітництво на міждержавному рівні: а) формальне; б) неформальне.

2. Співробітництво на наддержавному рівні: а) міжрегіональне співробітництво; б) міжрегіональне співробітництво та співробітництво між національними спільнотами [1].

Висновки. Особливе значення транскордонного співробітництва в зовнішній політиці держави і міжнародних економічних відносинах можна пояснити наступним чином:

1. Транскордонне співробітництво дає можливість для поглиблення і збагачення місцевого та регіонального життя як у матеріальній, так і в нематеріальній сферах.

2. Транскордонне співробітництво є важливою формою усунування зовнішніх відносин держави.

3. Транскордонне співробітництво (переважно в Центральній і Східній Європі) має важливу роль у міжнародних відносинах, оскільки є необхідним елементом трансформації цих відносин, служить усунуванню антагонізмів між партнерами.

4. Транскордонне співробітництво може бути важливим інструментом ефективного розвитку країни, формування її позиції та активної ролі в Європі.

5. Транскордонне співробітництво у Центральній та Східній Європі має важливе економічне значення. Для країн Західної Європи це значення є дещо меншим. Отже, в цілому транскордонне співробітництво може стати чинником досягнення майбутньої європейської гармонії.

Література

1. Eckert M. (red.), *Koncepcja strefy Odra-Nysa-Dolna Warta w planach regionalizacji kraju, Związek Gmin Zachodnich, Zielona Góra 1982 (maszynopis); J. Barcz, Współpraca regionów przygranicznych na przykładzie RFN. Wnioski dla polsko-niemieckiej współpracy przygranicznej. Problemy prawne i strukturalne, MSZ, Warszawa 1991 (maszynopis); G. Mudrich, Rada Europy i ponadgraniczna współpraca w Europie, Rada Europy, Strasbourg 1991, s.21-22 (maszynopis).*

2. Gierłowski W., *Szanse rozwoju nowych modeli współpracy transgranicznej w zmieniającej się Europie, [w:] S. Bieleń (red.), Regiony graniczne. Współzależności i współpraca, Warszawa 1993, s.101.*

3. Marszałek A., *Integracja ekonomiczna krajów RWPG a stosunki międzynarodowe. Geneza niepowodzenia, Wyd. UŁ, Łódź 1991, s.145.*

4. Wrzoczalski B., *Współpraca transgraniczna Polski w 1993 r., Materiały MSZ, Warszawa 1993 (maszynopis).*

Надійшла 07.09.2011

УДК 658.562.018(477)

Л. С. ЛЮБОХИНЕЦЬ, В. П. ЛЕЩИШЕНА
Хмельницький національний університет

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

В статті проаналізовані методи дослідження інноваційної конкурентоспроможності національної економіки, виокремлено інноваційні та інтеграційні фактори інноваційної конкурентоспроможності, досліджено зміст та особливості ресурсних, інституційних та програмно-стратегічних факторів.

The article analyzed research methods of innovation competitiveness of the national economy, innovation and integration factors of innovation competitiveness, characteristic of resort, institutional and strategical factors.

Ключові слова: конкурентоспроможність, алгоритм дослідження інноваційної конкурентоспроможності, інноваційна активність, індекси глобальної конкурентоспроможності.

Постановка проблеми. В сучасних умовах глобалізації завдяки трансформаційним процесам у сфері виробництва, обміну та розподілу під впливом інноваційно-технологічних факторів відбулася якісна зміна змісту та форм конкурентних відносин. Раніше конкурентні переваги економічних агентів визначалися

наявністю певних трудових та природних ресурсів, але останнім часом головну роль відіграє модернізація виробничих і технологічних процесів, використання інформації, інтелектуальних ресурсів тощо. Розвиток НТП призводить до появи нової стадії конкуренції – інноваційної, в основі якої розробка та реалізація різних інноваційних продуктів (нових видів продукції, якісно нових технологій, способів та методів організаційно-управлінського забезпечення виробництва товарів та послуг) та формування інноваційної конкурентоспроможності, що визначили спрямування та змістовне наповнення процесу еволюції глобальної економічної системи.

Дослідженню сутності сучасних особливостей конкурентної боротьби в умовах глобалізації, а також значення інновацій у конкуренції та економічному розвитку присвячені праці провідних вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У зв'язку з великим інтересом до цієї проблеми, у вітчизняній і зарубіжній літературі визначилися різноманітні підходи до аналізу чинників конкурентоспроможності та їх класифікації. Значний внесок у теоретичні і практичні розробки з проблем конкурентоспроможності та її чинників зробили зарубіжні вчені: М. Портер, П. Друкер, Ф. Саймон, Р. Лукас, Р. Фатхутдінов, П. Ромер, Дж. Стігліц та ін. Серед наукових праць, в яких досліджуються теоретико-методологічні основи взаємозв'язку інновацій та конкурентоспроможності в системі сучасних ринкових відносин в умовах глобалізації, необхідно виділити дослідження таких зарубіжних вчених, як І. Ансофа, П. Абурдена, Дж. Вестона, Дж. Даннінга, А. Бранденбургера, Р. Вернона, Г. Грубера, Ч. Джонсона, Дж. Хікса, А. Чандлера; російських вчених – Г. Азоева, Л. Абалкіна, М. Гальвановського, С. Долгова, І. Ларіонова, Р. Фатхутдінова, О. Юданова, Л. Сабельнікова та вітчизняних вчених – О. Білоруса, Б. Губського, Д. Лук'яненка, Ю. Пахомова, А. Поручника та багатьох інших.

Проблеми інноваційної конкурентоспроможності економічних систем різного рівня (від підприємства до національної економіки) в умовах глобалізації досліджують З. Адаманова, В. Бусигін, О. Гайфутдінова, О. Комаров, Н. Мешко, О. Швиданенко.

Мета дослідження – вдосконалення методики оцінки інноваційної конкурентоспроможності країн в контексті глобалізаційної економіки.

Виклад основного матеріалу. Методики оцінки інноваційного потенціалу країн розроблено міжнародними аналітичними центрами та запроваджено в розрахунки світових інноваційних рейтингів: Глобального індексу інновацій, який розраховує аналітичний центр Лозаннської школи бізнесу INSEAD, Швейцарія [1]; Міжнародного індексу інновацій Бостонської консалтингової групи, США [2]; Індексу інноваційної конкурентоспроможності міжнародної дослідницької структури EFD – Global Consulting Network [3]; Індексу Європейського інноваційного табло [4].

Водночас недостатнє обґрунтування сутності та змісту інноваційної конкурентоспроможності країн обумовлює обмеженість сучасного аналітичного інструментарію переважно методиками рейтингової оцінки інноваційного потенціалу країн. Відповідно набуває пріоритетного значення необхідність вдосконалення методологічного апарату дослідження та методик оцінки інноваційної конкурентоспроможності у відповідності з динамічними змінами, що відбуваються в глобалізованому світі.

Так, розглядаючи конкурентоспроможність на основі інновацій як мету країн, що намагаються побудувати інноваційну економіку на знаннях, Л. Антонюк вважає рівень сприйняття й удосконалення нових технологій важливим показником конкурентності держави [5, с. 12]. О. Швиданенко зазначає, що на сучасному етапі найбільш важливими критеріями конкурентоспроможності країни й окремих компаній є ефективність та інноваційність. Особливо це стосується високих технологій, які надають переваги у сфері продуктивності праці, якості продукції, її ціни та ін. Автор підкреслює пріоритетність технологічних переваг у забезпеченні сталого економічного розвитку та систематизує основні показники оцінки інноваційності компаній і країн [6, с. 150].

Однак, слід зазначити, що сутність нової парадигми інноваційної конкуренції в умовах глобалізації фактично підтверджена, але не визначена, що створює певні проблеми в теоретичних дослідженнях і практичній діяльності, оскільки не завжди слід ототожнювати конкуренцію в її традиційному розумінні з якісно новою інноваційною її формою. Необхідність системності впровадження наукових розробок та інновацій при проведенні конкурентної політики в умовах глобалізації до останнього часу в науковій літературі практично не враховувалася.

В умовах переходу суспільства до інноваційно-глобалізаційної стадії розвитку набуває актуальності інноваційний імператив конкурентоспроможності, що обумовлює третій аспект – оцінку інноваційної конкурентоспроможності.

Інноваційну конкурентоспроможність країни можна визначити як інтегральну властивість її національної економіки, обумовлену синергетичною взаємодією інноваційно-інтеграційних конкурентних переваг, які забезпечують, через постійне самовідтворення національної економіки на більш високому технологічному рівні, досягнення цілей сталого розвитку, національного добробуту, національної безпеки, збалансованої інтеграції в глобальну економічну систему, переходу суспільства до глобально-інноваційної стадії постіндустріального розвитку в змагальній взаємодії з учасниками міжнародного конкурентного простору [7, с. 197]. Інноваційна конкурентоспроможність відображує здатність країни досягти поставлених

цілей через реалізацію інноваційно-інтеграційних конкурентних переваг, в основі яких лежать системні (базові) фактори конкурентоспроможності.

Таблиця 1

Фактори та моделі економічного розвитку [1, 4]

Фактори економічного розвитку	Моделі економічного розвитку
Базові вимоги Інститути Інфраструктура Макроекономічна стабільність Охорона здоров'я та початкова освіта	Економіки, керовані базовими факторами
Фактори ефективності Вища освіта та професійна підготовка Ефективність товарних ринків Ефективність ринку праці Розвинутість фінансових ринків Технологічна готовність Розмір ринку	Економіки, керовані факторами ефективності
Інноваційні фактори Рівень розвитку бізнесу Інновації	Економіки, керовані інноваційними факторами

Вивчення факторів інноваційної конкурентоспроможності, джерел та характерних особливостей конкурентних переваг, що забезпечують позитивну динаміку інноваційної конкурентоспроможності суб'єктів світового господарства в глобальному конкурентному середовищі, має стати предметом уваги сучасної теорії та практики конкурентоспроможності. Фактори інноваційної конкурентоспроможності національної економіки наведено в табл. 2.

Таблиця 2.

Фактори інноваційної конкурентоспроможності національної економіки в глобальній економічній системі (класифікаційна матриця) [8, с. 424]

Групи факторів	Інноваційні фактори	Інтеграційні фактори
Цільова спрямованість (програмно – стратегічні фактори)	Розробка національної стратегії стійкого інноваційного розвитку, спрямованої на постійне самовідтворення системи на більш високому технологічному рівні, поетапне виконання завдань забезпечення сталого розвитку, національного добробуту, національної безпеки	Розробка національної стратегії збалансованої інтеграції національної економіки в глобальну економічну систему, переходу до глобально-інноваційної стадії постіндустріального суспільства, в змагальній взаємодії з учасниками міжнародного конкурентного простору
Ресурси	Знання. Людські ресурси (кадри). Інтелектуальний капітал. Технології. Фінансові ресурси (державне фінансування, інвестиції, кредити, венчурний капітал); Інформація. Комунікації	Отримання суб'єктами конкурентних відносин доступу до світового (міжнародного) ресурсного потенціалу, в т.ч. фундаментального наукового знання, освітньої системи, глобальної транспортної системи, інформаційної мережі, тощо через участь в процесах інтернаціоналізації, глобалізації
Інституційні можливості	Державна соціально-економічна, науково-технічна, інноваційна політика. Формування ефективних національних функціональних економічних систем, в т.ч. НІС. Формування засад приватно-державного партнерства. Національне законодавство, в т.ч. охорона інтелектуальної власності; Система освіти та ринок праці; Взаємодія “освіта–наука–виробництво”	Включення суб'єктів конкурентних відносин в ієрархічно-мережеві взаємодії на різних структурних рівнях, в межах: корпоративних утворень, стратегічних альянсів, кластерів; «відкритих інноваційних мереж»; міжнародних (регіональних) угруповань; міжнародних організацій; світових (міжнародних, глобальних) функціональних економічних систем; інтеграції до світового освітнього та наукового простору, глобальної інноваційної системи через участь в міжнародних освітніх програмах, науковій взаємодії, програмах науково-технічного співробітництва тощо; сфери дії міжнародного права

В умовах інноваційної конкуренції кардинально змінюється зміст факторів конкурентоспроможності.

Традиційне трактування ресурсного фактору конкурентоспроможності – «все те, чим володіє країна від Бога й що було створено в ній попередніми поколіннями» – територія країни, її розмір та географічне місцезонавання; природний ландшафт та кліматичні умови; наявність корисних копалин та інших природних ресурсів; накопичений людський потенціал; культурна спадщина; науковий доробок попередніх поколінь, перш за все, це результати фундаментальних досліджень; виробничий та інфраструктурний потенціал, створений працею попередніх поколінь, сьогодні розширене, зокрема, за рахунок включення інноваційних ресурсів, до яких відносимо знання, інтелектуальний капітал, науково-технічні, технологічні, управлінські розробки. Проте, в умовах інноваційно-глобалізаційного розвитку, на перший план за своїм значенням виходять саме інноваційні ресурси, які уможливають подолання обмеженості традиційних ресурсів, складають базу «нової технологічної революції» та переходу до постіндустріального суспільства – знання, інформація, технології, інтелектуальний капітал.

Отже, в результаті дослідження факторів конкурентоспроможності, виокремлюють алгоритм дослідження та оцінки інноваційної конкурентоспроможності країн (рис. 1).

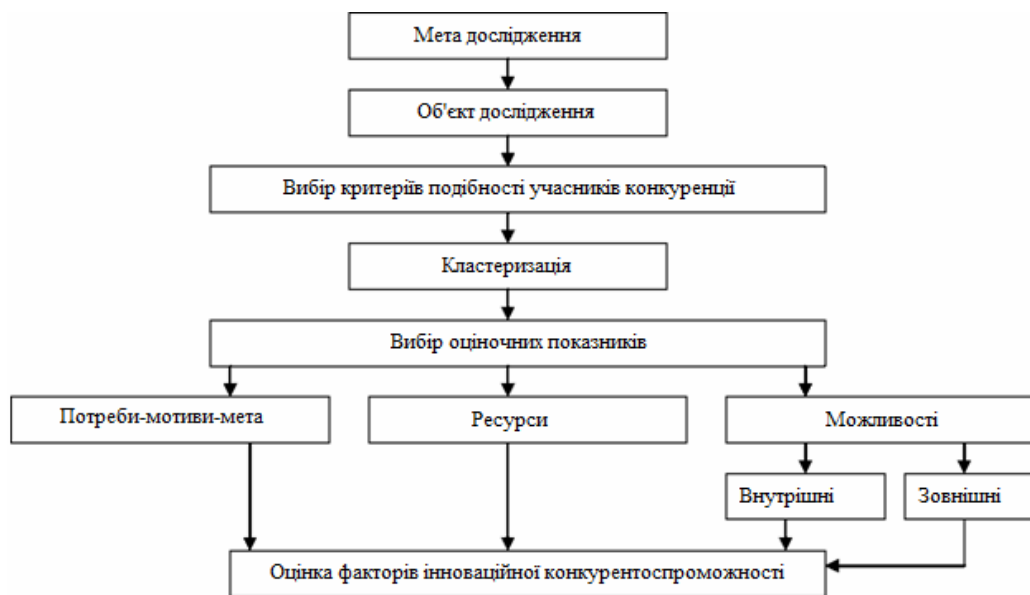

Рис. 1. Алгоритм дослідження та оцінки інноваційної конкурентоспроможності країн [7, с. 199]

Визначаються оціночні критерії за кожним фактором конкурентоспроможності (потреби - мотив - мета, ресурси, можливості). Для визначення оціночних критеріїв необхідно взяти до уваги наявність і доступність однорідного масиву статистичних даних.

Оцінка та аналіз проводяться за кожним фактором. Отримані результати трансформуються в інтегральний показник конкурентного потенціалу відповідних країн:

$$ІКФі = F (КФ_{ПММ}, КФр, КФвМ, КФзМ), \quad (1)$$

де ІКФі – інтегральний показник конкурентного потенціалу; КФр, КФв – показники відповідних факторів інноваційної конкурентоспроможності.

Відповідним чином здійснюється аналіз та оцінка конкурентних переваг країн:

$$ІКПі = F (КПпмм, КПр, КПвм, КПзм), \quad (2)$$

де ІКПі - інтегральний показник конкурентного потенціалу; КПпмм, КПр, КПвм, КПзм - комплексні показники відповідних конкурентних переваг.

Після чого через співвідношення ІКПі/ІКФі визначається підсумковий показник інноваційної конкурентоспроможності країн в рамках кластеру, та здійснюється порівняння результатів між кластерами [7, с. 200].

Отже, інноваційна конкурентоспроможність національної економіки відображує її здатність досягти поставлених цілей через реалізацію інноваційно-інтеграційних конкурентних переваг, в основі яких лежать системні (базові) фактори конкурентоспроможності, до яких віднесено цільову спрямованість, наявність ресурсів та можливість їх ефективного використання.

Дія глобалізаційних та інноваційно-технологічних факторів призвела до якісної зміни змісту та форм конкурентних відносин та обумовила виникнення інноваційної конкуренції як інституційно оформленого процесу змагальної взаємодії суб'єктів, заснованого на утворенні нового знання та ефективному використанні інноваційних переваг. Інноваційна конкуренція передбачає запровадження інтегративних форм конкурентної поведінки та обумовлює формування інноваційної конкурентоспроможності, що знаходить втілення у відповідних конкурентних стратегіях суб'єктів світового господарства. Дослідження змісту та особливостей ресурсних, інституційних та програмно-стратегічних факторів інноваційної конкурентоспроможності дозволило обґрунтувати стратегічну пріоритетність інноваційних та інтеграційних факторів.

Доцільність оцінювання інноваційної конкурентоспроможності національних економік всередині кластерів, виділених відповідно до моделей економічного розвитку країн обумовлює відносний характер конкурентоспроможності. В результаті застосування поданого в статті алгоритму можна оцінити інноваційну конкурентоспроможність економічних систем будь-якого рівня. Запропонований алгоритм може бути покладений в основу моделі оцінювання інноваційної конкурентоспроможності країн, що вимагатиме деталізації методики розрахунку комплексних показників факторів конкурентоспроможності, та інтегральних показників конкурентного потенціалу та конкурентних переваг, а також підсумкового показника інноваційної конкурентоспроможності

Література

1. Global Innovation Index 2009–10 [Електронний ресурс] // INSEAD. – 2010. – Режим доступу : <http://www.globalinnovationindex.org/gii/main/reports/index.cfm>.
2. The Innovation Imperative in Manufacturing. How the United States Can Restore Its Edge [Електронний ресурс] / Report BCG, 2009. – 32 р. – Режим доступу : <http://www.bcg.com/documents/file15445.pdf>.
3. Innovation for Development Report 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.innovationfordevelopmentreport.org/ici.html>.
4. European Innovation Scoreboard (EIS) 2009. European Commission // PRO INNO Europe Paper. – 2009. – № 15.
5. Антонюк Л. Інноваційні фактори підвищення конкурентоспроможності національної економіки / Л. Антонюк // Матеріали конференції. – Чернівці, 2002. – С. 11–13.
6. Швиданенко О. А. Глобальна конкурентоспроможність: теоретичні та прикладні аспекти : [монографія] / Швиданенко О. А. – К. : КНЕУ, 2007. – 312 с.
7. Тараненко І.В. Алгоритм дослідження та оцінки інноваційної конкурентоспроможності країн / І.В. Тараненко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: економіка. – 2011. – Спецвипуск 33. Ч. 1. – С. 196–201.
8. Тараненко І.В. Системний характер формування інноваційної конкурентоспроможності: глобалізаційний контекст / І.В. Тараненко // Вісник Донецького національного університету, сер. В: економіка і право. – 2010. – Вип. 2, т.2. – С. 422–429.

Надійшла 14.09.2011

УДК 658

Н. М. ТЮРІНА

Хмельницький національний університет

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ФУНКЦІОНУВАННЯ У КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

В статті представлено конкурентоспроможність промислових підприємств як результат функціонування у конкурентному середовищі. Визначено позитивні та негативні наслідки конкуренції на стан суб'єкту господарювання та середовища, що його оточує.

In the article the competitiveness of industrial enterprises is presented as a result of functioning in a competition environment. Certainly positive and negative consequences of competition on the state of the subject of management and environment, that surrounds him.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність промислових підприємств; конкурентне середовище; наслідки впливу на суб'єкт господарювання; результативність функціонування.

Вступ. Трансформаційні процеси економіки України значною мірою визначають умови функціонування промислових підприємств у конкурентному середовищі. Результативність функціонування у ринковому оточенні безпосередньо залежить від рівня конкурентоспроможності промислових підприємств. За умов, коли економічна конкуренція в Україні стала реальністю, головним завданням є не